

„Urzekli mnie moi uczniowie...”* – „Rocznik Andragogiczny” 2015, vol. 22, ss. 492

Sukces „Rocznika”, czyli wprowadzenie

„Rocznik Andragogiczny” jest podstawową lekturą dla pedagogów, którzy specjalizują się w edukacji dorosłych i chcą mieć przegląd najważniejszych i najbardziej aktualnych wydarzeń w badaniach i praktyce andragogicznej. Jak co roku, i tym razem – 22 numer „Rocznika” pozwala czytelnikom zapoznać się z najciekawszymi trendami, wynikami badań, badaczami, faktami i publikacjami z zakresu andragogiki. Teksty problemowe mieszczą się w czterech tradycyjnych działach pisma. Są to zatem analizy teoretyczne i badania edukacji dorosłych, teksty dotyczące edukacji dorosłych z międzynarodowej perspektywy, artykuły związane z historią teorii i praktyki edukacji dorosłych oraz raporty z projektów edukacyjno-badawczych. Poza nimi w czasopiśmie znalazły się też aktualia i 17 recenzji książek z zakresu edukacji dorosłych. Należy dodać, co jednak nie zaskakuje, że każdy z zawartych w „Roczniku” tekstów jest na najwyższym merytorycznym poziomie, o co od lat dba redaktor naczelna pisma – prof. Hanna Solarczyk-Szwec. Pani Redaktor zaczyna tym razem od specjalnego *Wprowadzenia*, w którym pisze o dwóch ważnych faktach. Pierwszy z nich dotyczy statusu pisma wśród czasopism naukowych w Polsce. Solarczyk-Szwec pisze: „W 2015 r., w wyniku oceny przeprowadzonej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego »Rocznik Andragogiczny« otrzymał 14 punktów na 15 możliwych na liście B czasopism. Pragniemy podziękować przy tej okazji Autorom, Recenzentom, Radzie Naukowej i Radzie Redakcyjnej za wysiłek, jaki wkładają w przygotowanie kolejnych tomów naszego pisma. Taki wynik nie tylko jest formą oceny naszej dotychczasowej pracy, ale przede wszystkim zobowiązuje do dalszych działań związanych z podnoszeniem jakości »Rocznika Andragogicznego«. W najbliższej przyszłości chcemy położyć szczególny nacisk na podniesienie współczynnika cytowalności oraz umiędzynarodowienie na-

---

* Tytuł jest zapożyczeniem z wywiadu Elżbiety Woźnickiej z prof. Olgą Czerniawską, opublikowany w „Roczniku Andragogicznym” 2015 (s. 23–38).

szego pisma. Krokiem w tym kierunku było spełnienie warunków i włączenie w 2015 r. »Rocznika Andragogicznego« do międzynarodowej bazy czasopism ERIH+” (s. 11). Osiągnięcie to jest efektem ogromnej pracy redakcyjnej, która dba o prestiż czasopisma. Należy dodać, że czytelnikom redakcja oferuje otwarty i nieograniczony dostęp do treści zawartych od 2006 r. na Akademickiej Platformie Czasopism (www.apcz.pl).

Wprowadzenie zapowiada ponadto teksty poświęcone kilku jubileuszom prof. Olgi Czerniawskiej – 85 rocznicy urodzin, 60-leciu pracy naukowej oraz 20-leciu pracy zawodowej w Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi. Należy przypomnieć, że poprzedni 21 tom „Rocznika Andragogicznego” zawierał teksty o jubileuszu prof. Józefa Pótturzyckiego.

Jubileusze prof. Olgi Czerniawskiej

Profesor Olga Czerniawska jest aktywnym członkiem środowiska andragogicznego, współtwórczynią Akademickiego Towarzystwa Andragogicznego, członkiem Rady Naukowej „Edukacji Dorosłych” i „Rocznika Andragogicznego”, autorką wielu cennych i cenionych publikacji z zakresu poradnictwa, andragogiki i geragogiki. Profesor była kierownikiem Zakładu Oświaty Dorosłych UŁ, Katedry Teorii Wychowania UŁ i Katedry Andragogiki AHE. W najnowszym tomie „RA” dorobek naukowy i zawodowy, a także nauczycielski i społecznikowski prof. Czerniawskiej przypominają różni autorzy.

Życiorys jubilatki przypomina Katarzyna Wypiorczyk-Przygoda w tekście *Kalendarium biograficzne Profesor Olgi Czerniawskiej*. Opisane są tu najważniejsze wydarzenia z życia prof. Czerniawskiej od momentu narodzin 4 kwietnia 1930 roku w Łodzi, ukończenie studiów na kierunku historia, obrona doktoratu w 1968 roku, habilitacja, uczestnictwo i współtworzenie najważniejszych naukowych organizacji, wydanie klasycznych już prac badawczych i podręczników czy udział w konferencjach naukowych (ostatnie wyróżnione wystąpienie miało miejsce w DSW we Wrocławiu w 2014 roku). Autorka prezentuje dokładnie drogę zawodową, m.in. początki pracy w Młodzieżowym Domu Kultury, Państwowym Studium Kulturalno-Oświatowym i Bibliotekarskim, Liceum dla Pracujących, a następnie na Uniwersytecie Łódzkim i w Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi.

Niezwykle ciekawy dla biografistów i historyków jest także wywiad, jaki z prof. Czerniawską przeprowadziła Elżbieta Woźnicka, jej uczennica i długoletnia współpracowniczka. Tekst pt. *Urzekli mnie moi uczniowie... – osobiste refleksje we wspomnieniach Profesor Olgi Czerniawskiej* zawiera liczne wspomnienia lat szkolnych i studenckich, szczególnie zaś lata działalności

w stowarzyszeniach i pierwszej pracy, kiedy to spotyka ważne postacie na swoje drodze naukowej i osobistej: Marię Okońską, prof. Aleksandra Kamińskiego, ojca Tomasza Rostworowskiego czy nauczycieli historii: prof. Boksańskiego, prof. Serejskiego, prof. Zajączkowskiego, prof. Wolskiego.

Ewa Skibińska natomiast przedstawia *Księżę Jubileuszową dla Profesor Olgi Czerniawskiej*. Jest to 46 tom Biblioteki Edukacji Dorosłych, który tym razem ma wyjątkowy charakter. Publikację przygotowali bowiem przyjaciele, współpracownicy oraz uczniowie prof. Czerniawskiej. Całość obejmuje cztery części, które są zgodne z obszarami zainteresowań naukowych badaczki, i poprzedzona jest *Wprowadzeniem* autorstwa Elżbiety Woźnickiej – redaktora tomu.

Pierwsza część nosząca tytuł „Olga Czerniawska – człowiek i dzieło” prezentuje biografię jubilatki i zainteresowania naukowe. Zawiera teksty Bogusława Śliwerskiego, Elżbiety Woźnickiej, Alicji Kargulowej, Józefa Kargula, Tadeusza Aleksandra i Hanny Solarczyk-Szwec. Druga część pt. „Andragogiczne peregrynacje” jest zbiorem tekstów poświęconych różnym problemom edukacji dorosłych autorstwa Józefa Półturzyckiego, Krzysztofa Pierścieniaka, Moniki Sulik, Joanny Stelmaszczyk, Ewy Trębickiej-Szumigraj, Joanny Szłapińskiej, Jiřego Pavlů, Joanny Madalińskiej-Michalak, Anny Panek i Anny Wrony, Andrzeja Pieczywoka, Tomasza Maliszewskiego. Część trzecia pt. „Wyzwania gerontologii społecznej” obejmuje teksty takich badaczy specjalizujących się w problematyce ludzi starszych, jak: Zofia Szarota, Leon Dyczewski, Małgorzata Dziegielewska, Renata Konieczna-Woźniak, Artur Fabiś, Łukasz Tomczyk, Anna Jaroszevska, Agata Chabior czy Krzysztof Klimek. Ostatnia część dotyczy „Przemian poradnictwa”. Znajdują się w niej publikacje Elżbiety Siarkiewicz, Darii Zielińskiej-Pękał i Alicji Czerkawskiej.

Jednym z większych zasług prof. Czerniawskiej jest wykreowanie szkoły naukowej, której podstawą jest umiejętność współpracy, o czym pisze Józef Półturzycki w tekście *Wartość współpracy naukowej*. Profesor Półturzycki „Panią Profesor dr hab. Olę Czerniawską poznał ponad 50 lat temu, gdy odwiedzał prof. Aleksandra Kamińskiego w jego katedrze na Uniwersytecie Łódzkim” (s. 51). Mistrzostwo prof. Czerniawskiej „Jest [...] przykład[em], jak wysoko ceniła swoich współpracowników i uczniów, wśród których wyrosła ceniona grupa specjalistów, tworzących wraz ze swoją Panią Profesor znane środowisko pedagogiki dorosłych w Uniwersytecie Łódzkim, a z czasem także w innych uczelniach tego miasta. Należy wymienić Panie: dr hab. Elżbietę Dubas-Kowalską, dr Barbarę Juraś-Krawczyk, dr Małgorzatę Dzie-

gielewską, dr Elżbietę Woźnicką, dra Kazimierza Zawadzkiego i spore grono młodszej generacji andragogów” (s. 54).

Część jubileuszową „RA” kończy tekst Woźnickiej pt. *Sprawozdanie i fotorelacja z seminarium naukowego „Oświata dorosłych. Inspiracje i wyzwania” z okazji jubileuszu 85. urodzin, 60-lecia pracy naukowej oraz 20-lecia pracy w Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi prof. dr hab. Olgi Czerniawskiej*. Jak pisze autorka, było to niezwykle spotkanie, nie tylko naukowe, w którym uczestniczyła rodzina prof. Czerniawskiej: mąż, dzieci, wnuki, brali w nim także udział przyjaciele, uczniowie, zaproszeni goście, współpracownicy i studenci.

Część merytoryczna „RA”, czyli edukacja dorosłych widziana z różnych perspektyw

Po części wspomnieniowo-jubileuszowej w „Roczniku” znalazła się część I, w której można przeczytać teksty będące analizami teoretycznymi i relacjami z prowadzonych badań z zakresu edukacji dorosłych. Zawiera ona dzieśnięć tekstów. Łącznie w „RA” 2015 jest 20 tekstów, w tym prawie połowa jest obcojęzyczna. Osiem tekstów zostało napisanych w języku angielskim, jeden – w niemieckim.

Część I rozpoczyna ważny tekst teoretyczny Danuty Wajsprych pt. *Od sporu o dwie etyki ku etyce niekonsensualnej*. Autorka omawia dwa opozycyjne względem siebie paradygmaty etyczne – etykę tradycyjną (jej źródła tkwią w starożytnej filozofii racjonalistycznej i chrześcijańskiej teorii moralności) oraz etykę autentyczności (zakorzenioną w indywidualizmie ekspresywnym). Proponuje, by zażegnać spór między nimi i wprowadzić do pedagogiki oraz pedagogii etykę niekonsensualną, opartą na kategorii rozumienia:

W sytuacji wychowawczej przyjęcie dwóch etyk w izolacji oznacza: albo jesteś subiektywistą i mówisz „mogę, nie muszę”, albo obiektywistą i „musisz”, bo nie ma miejsca na „możesz”, zwłaszcza przy statycznej koncepcji człowieka. Tymczasem istnieją różne sposoby doświadczania świata oraz różne jego struktury sensotwórcze, a w wychowaniu nie chodzi o wykazywanie bezsensu jednego bądź drugiego stanowiska, lecz sensu i ograniczeń obydwu. Dlatego chcę utrzymywać, że istnieje inna możliwość lokująca nas poza horyzontem alternatywy albo-albo. Jest nią propozycja jednej etyki o dwóch biegunach, którą nazwijmy etyką niekonsensualną – etyką rozumienia” (s. 74).

Być może propozycja Wajsprych okaże się potrzebna do rozważań nad biografiami (dorosłych) osób uczących się, które interpretują autorki trzech kolejnych tekstów w „RA”.

Tekst Alicji Jurgiel-Aleksander zatytułowany *Jaka edukacja i dla kogo? Biografie edukacyjne dorosłych i ich społeczny wymiar* nawiązuje do projektu realizowanego przez autorkę i opisanego w publikacji *Doświadczenie edukacyjne w perspektywie andragogicznej. Studium biograficzno-fenomenograficzne* (Gdańsk 2013). Badaczka próbuje zdiagnozować sytuację dorosłego jako osoby uczącej się, „odbywającą się na różne sposoby i wyrażaną w rozmaitych naukowych językach” (s. 80). Rekonstruuje prowadzone przez siebie badania oraz wprowadza kategorie analityczne, służące do zrozumienia biograficznych wypowiedzi badanych. Zaproponowane kategorie zinterpretowane są natomiast w kontekście używanego języka oraz dominującego (ekonomicznego) dyskursu publicznego. Szczególnie interesujący jest tu wątek „sposobu traktowania uczenia się jako kwestii publicznej widzianej oczami tych, którzy traktują ją jako cześć swojej codzienności i nadają jej swoje biograficzne znaczenia” (s. 99).

Podobny temat podejmuje Joanna Golonka-Legut w tekście *Uczenie się w perspektywie biograficzności. Perspektywa andragogiczna*. Artykuł został napisany przez autorkę na podstawie obronionej rozprawy doktorskiej „Potencjał edukacyjny doświadczenia życiowego osób starszych z perspektywy czasu”, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Elżbiety Kościk. Są to rozważania dotyczące głównie relacji procesu uczenia się i biograficzności oraz rozumienia biografii z perspektywy andragogicznej, odniesione do najważniejszych teorii z tego zakresu – autorstwa m.in. P. Dominicògo (2006), Czerniawskiej (2007a, 2007b, 2010, 2011), Dubas (2009, 2011, 2014, 2015a, 2015b), Skibińskiej (2006), D. Demetria (2000, 2009).

Problematykę powyższą kontynuuje Solarczyk-Szwec w tekście pt. *Cztery ćwiartki biograficznego uczenia się*. Jest to pogłębiona refleksja na temat biografii edukacyjnej prowadzona „w obszarach (czterech ćwiartkach) wyznaczonych przez kluczowe dla analizowanego zagadnienia wymiary rozpięte na osiach pomiędzy biograficznym uczeniem się jednostki oraz społeczeństwa/społeczności, a także świadomością i nieświadomością tego procesu, które zostały wygenerowane na podstawie analizy literatury przedmiotu” (s. 122).

Kolejny tekst pt. *Praktyka integralna liderów oświaty. Aplikacja koncepcji Kena Wilbera* został napisany przez duet – Beatę Przyborowską i Piotra Błajeta, w języku angielskim. Publikacja przedstawia teorię K. Wilbera (por. 2006) – tj. model czterech kwadrantów – ang. *All Quadrants*, która jest w za-

łożeniach mapą terytorium ludzkiej aktywności. Mapa obejmuje nieredukowalne aspekty istnienia: intencjonalny – subiektywny, behawioralny – obiektywny, społeczny – interobiektywny i kulturowy – intersubiektywny. Autorem koncepcja posłużyła do działań praktycznych, tj. wsparcia rozwoju osobistego i zawodowego dyrektorów szkół uczestniczących w studiach podyplomowych, realizowanych na Wydziale Nauk Pedagogicznych UMK.

Kolejnym anglojęzycznym tekstem jest praca Alicji Kozubskiej pt. *Pełnienie roli rodzica jako przestrzeń uczenia się dorosłych*. Autorka potraktowała proces stawania się rodzicem jako szansę do budowania konkretnych kompetencji życiowych np. porozumienie z drugim człowiekiem, efektywna komunikacja oparta na szacunku i zrozumieniu wartości autonomii i wolności. Katarzyna Jarosz w artykule *Miejsce międzypokoleniowego uczenia się w procesie hominizacji* również podjęła temat różnic pokoleniowych, jednak wykorzystując do tego klasyczną teorię trzech kultur Margaret Mead (kofiguratywnej, prefiguratywnej i postfiguratywnej, por. 2000) oraz wymiary bycia i stawania się człowiekiem (biologiczny, społeczny, kulturowy, podmiotowo-osobowy, neotyczny) autorstwa Kazimierza Popielskiego (1994). Autorka prezentuje wyniki badań, jakie zostały przeprowadzone w województwie polskim.

Tematem seniorów zajęła się Beata Stachowiak w anglojęzycznym tekście pt. *Zagrożenia jednostki w życiu osobistym i rodzinnym w społeczeństwie informacyjnym w opinii generacji 50+*. Autorka wylicza, że we współczesnej Polsce żyje obok siebie sześć pokoleń. Czy jednak potrafią się ze sobą komunikować, szczególnie w czasach zagrożeń i szans, jakie daje postęp technologiczno-informacyjny? By odpowiedzieć na to pytanie, autorka przeprowadziła badania na podstawie ponad 2 tysięcy ankiet.

Kontrowersyjne tematy podejmuje dwoje następnych autorów. Robert Opora w artykule pt. *Sposoby spędzania czasu wolnego przez kobiety skazane na karę pozbawienia wolności jako potencjał do rozumienia znaczenia readaptacji społecznej* prezentuje, jak ważna jest w życiu jednostki kategoria „czasu wolnego”. Natomiast Małgorzata Henryka Kowalczyk w tekście pt. *Prostytucja kobiet – świadomy wybór drogi życiowej czy przymus ekonomiczny* analizuje czynniki, które wpływają na decyzję o uprawianiu prostytucji z włączeniem profilu osobowości i poziomu reaktywności (jest to tekst anglojęzyczny).

Drugą część „RA” 2015 stanowią cztery teksty związane z edukacją dorosłych w perspektywie porównawczej. Część tę rozpoczyna publikacja Hanny Kosyły pt. *Kolonializm jako system wychowawczy. Na przykładzie sytuacji Brazylii – ojczyzny Paula Freirego*. Autorka analizuje, w jaki sposób kolonializm jako kategoria zniewalająca, wpływa na proces wychowawczy

Brazylijczyków. Czyni przez to życie bezwartościowym: „Kolonializm jako proces i system wychowawczy był długotrwały, całonocny i wielopokoleniowy. Oparty na przemocy. Użycie przemocy fizycznej było powszechnie obecne od początków kolonializmu. Z biegiem czasu rosło jednak znaczenie przemocy symbolicznej. Polegała ona głównie na zakorzenieniu dwudzielnej wizji świata skolonizowanych: my i kolonizatorzy; my i oni, my i tamci, my dobrzy i oni źli; my swoi i oni obcy” (s. 238).

Następny współautorski tekst stanowi analiza pt. *Przekaz kulturowy w przestrzeni publicznej na przykładzie muzeów*. Jej autorami są Ewa Przybylska oraz Ekkehard Nuisl. Badacze pokazują muzea jako specyficzne „miejsca pamięci”, których zadaniem przekaz kultury. Zaznaczyć warto, że jest to tekst w języku niemieckim.

Perspektywę porównawczą stosują także autorzy kolejnego – anglojęzycznego – tekstu: Mariola Chomczyńska-Rubacha i Krzysztof Rubacha. Publikacja pt. *Orientacje etyczne młodych kobiet w Polsce i Serbii. Badania porównawcze dotyczy dwóch wyróżnionych przez autorów orientacji etycznych: na sprawiedliwość i na troskę*. Beata Pietkiewicz-Pareek w tekście pt. *„Iluzoryczna” walka z analfabetyzmem dorosłych w Indiach – polityka oświatowa przedstawia założenia koncepcji edukacji fundamentalnej, którą Indie wprowadziły w latach 70. XX wieku pod egidą UNESCO (tekst jest w języku angielskim)*.

W trzeciej części „RA” zatytułowanej „Z historii teorii i praktyki edukacji dorosłych” czytelnik znajdzie także cztery artykuły. Agnieszka Stopińska-Pająk w publikacji pt. *Polskie tradycje instytucji edukacji dorosłych w kontekście uczenia się całonocnego* opisuje korzenie i rozwój na polskich ziemiach różnych form kształcenia dorosłych: instytucje powiązane z ruchem samokształceniowym XIX wieku, Uniwersytet Latający, szkoły wyższe dla dorosłych, uniwersytety ludowe i świetlice dla dorosłych. Danuta Apanel i Tomasz Maliszewski są autorami anglojęzycznego tekstu pt. *Implementacja koncepcji edukacji ustawicznej w polskim prawie o szkolnictwie wyższym przed rokiem 1989. Zarys problematyki*. W tekście przedstawiono zbiór przepisów prawnych zawartych w polskim prawie o szkolnictwie wyższym z okresu dwudziestolecia międzywojennego oraz z czasów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (1945–1989), które są przykładami realizacji w uczelniach wyższych koncepcji LLL. Tadeusz Aleksander w tekście pt. *Odnowiona pamięć o Andrzeju Niesiołowskim i jego twórczości naukowej w obszarze teorii kształcenia dorosłych* przypomina sylwetkę wybitnego twórcy prac z zakresu z zakresu socjologii, pedagogiki, polityki społecznej, teorii edukacji dorosłych. Dział ten zamyka artykuł Małgorzaty Stawiak-Ososińskiej pt. *Kształcenie akusze-*

rek w Wilnie w czasach Szkoły Głównej Wielkiego Księstwa Litewskiego i Szkoły Głównej Litewskiej (1780–1803). Autorka opowiada o trudnych warunkach, w jakich prowadzono kształcenie położnych na ówczesnych ziemiach polskich, gdyż np. „Warunkiem zorganizowania nauczania sztuki położniczej było nie tylko zapewnienie miejsca do odbywania wykładów i odpowiedniego profesora, ale przede wszystkim stworzenie klinik, w których potencjalni uczniowie, uczennice mogliby praktycznie uczyć się jak należy prawidłowo postępować podczas porodu. Zarówno w Krakowie, jak i Wilnie odbyło się to przez adaptację jednego pomieszczenia w istniejącym w mieście szpitalu, w którym jednocześnie funkcjonowały inne kliniki medyczne” (s. 327).

Artykuły z części IV mają charakter sprawozdawczy, są to bowiem „Raporty z projektów edukacyjno-badawczych”. Joanna Krystyna Wawrzyniak w tekście pt. *Specjalna Strefa Demograficzna obszarem dobrych praktyk na rzecz seniorów. Założenia i realizacja programu* pisze o specjalnym projekcie, ustanowionym przez zarząd województwa opolskiego 14 września 2014 r., mającym na celu przeciwdziałania niekorzystnym zjawiskom społecznym (demograficznym, ekonomicznym, gospodarczym, zawodowym). Głównie chodzi w nim o zapobieganie zjawisku depopulacji w długiej perspektywie oraz wsparcie seniorów. Autorka opisuje szczegóły programu, ocenia je oraz pokazuje dobre praktyki. Natomiast Przemysław Ziółkowski w anglojęzycznym tekście pt. *Teoria Marka Savickasa jako inspiracja dla doradztwa zawodowego dorosłych na przykładzie metody gier diagnostyczno-symulacyjnych* prezentuje założenia i realizację projektu „Od diagnozy do działania”. Ten innowacyjny projekt polegał na wykorzystaniu teorii gier w procesie poradnictwa zawodowego i budowania kariery zawodowej.

Co się dzieje... czyli „Aktualia”

Z punktu widzenia socjologii wiedzy szczególnie ciekawe są teksty zawarte w dziale V „Aktualia”. Są to informacje o rozwoju subdyscypliny: awanse zawodowe, w tym obrony doktoratów i postępowania habilitacyjne, sprawozdania z konferencji, ale też wydarzenia smutne – pożegnania osób związanych z edukacją dorosłych i jej pokrewnymi dziedzinami.

W 2015 r. trzy osoby obroniły doktoraty z zakresu andragogiki: Katarzyna Jarosz, Henryka Radziejowska, Piotr Szpakowski. W latach 2015–2016 odeszły dwie wybitne profesor pedagogiki: prof. Eugenia Anna Wesołowska i prof. Eugenia Malewska.

Należy ocenić bardzo pozytywnie intensywną działalność konferencyjną andragogów, o czym świadczą aż 10 sprawozdań ze spotkań naukowych

umieszczonych „Roczniku”. „Aktualia” kończą się sprawozdaniem Tomasza Maliszewskiego z działalności Zarządu Akademickiego Towarzystwa Andragogicznego w 2015 roku.

Dział VI „Rocznika” obfituje w recenzje książek, które poruszają kwestie z obszaru edukacji dorosłych. Taka liczba publikacji (15 tytułów) świadczy o niewątpliwym rozwoju subdyscypliny. Część z nich jest anglojęzyczna, kilka z nich to prace zbiorowe.

Zakończenie

Ostatnim tekstem 22 tomu jest felieton Józefa Pólturzyckiego pt. „Rok 2015”. Autor dokonuje przeglądu najważniejszych wydarzeń w historii Polski i świata. Stwierdza: „W Polsce dokonały się nowe zmiany zapowiadane jako dobre. Wybrano nowego prezydenta, Sejm i Rząd Rzeczypospolitej. Poprzednia epoka odchodzi do historii, w cień i, co gorzej, w niechlubne zapomnienie. Rok 15 w poprzednich stuleciach oraz 50-leciach był dla nas ważny, chociaż nie zawsze pomyślny. Sięgnijmy do przeszłości, kiedy pewne ważne wydarzenia odbyły się także 100, 200 lat temu, a nawet 600, gdy urodził się Jan Długosz” (s. 486).

Zwykle ocena tomów zbiorowych jest trudna i niejednoznaczna. Dzieje się tak ze względu na różnorodność (tematów) tekstów, (języka) autorów, (wagi) problemów. W przypadku „Rocznika” trudność ta jest znacznie ograniczona dzięki przemyślanej konstrukcji i znakomitej redakcji całości. Teksty są ciekawe, merytorycznie na wysokim poziomie, a co ważne – potrzebne. Z całym przekonaniem należy stwierdzić, że jest to lektura dla każdego nie tylko andragoga, ale i pedagoga, który chce być zorientowany w najnowszych kwestiach edukacji dorosłych i jej pokrewnych – gerontologii czy też poradzoznawstwa.

Anna Maria Kola

Bibliografia

- Czerniawska O. (2007a), *Drogi i bezdroża andragogiki i gerontologii. Szkice i rozprawy*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź.
- Czerniawska O. (2007b), *Szkice z andragogiki i gerontologii*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź.

- Czerniawska O., *Rola marzeń w życiu ludzi starszych*, „Rocznik Andragogiczny” 2010, s. 107–113.
- Czerniawska O. (red.) (2011), *Andragogiczny wymiar wydarzeń osobistych i globalnych w badaniach biograficznych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź.
- Demetrio D. (2000), *Autobiografia. Terapeutyczny wymiar pisania o sobie*, Wydawnictwo Impuls, Kraków.
- Demetrio D. (2009), *Pedagogika pamięci. W trosce o nas samych, z myślą o innych*, Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź.
- Dominicé P. (2006), *Uczyć się z życia. Biografia edukacyjna w edukacji dorosłych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistycznej, Łódź.
- Dubas E. (2009), *Refleksja autobiograficzna jako aktywność edukacyjna w kontekście całościowego uczenia się*, [w:] A. Fabiś, S. Kędziora (red.), *Wyzwania współczesnej edukacji dorosłych: Aktywność społeczna, kulturalna i oświatowa dorosłych*, Wydawnictwo Górnośląskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Kardynała A. Hłonda, Mysłówice–Zakopane, s. 41–53.
- Dubas E. (2011), *Uczenie się z (własnej) biografii – wprowadzenie*, [w:] E. Dubas, W. Świtalski (red.), *Uczenie się z (własnej) biografii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 5–9.
- Dubas E. (2014), *Edukacja w andragogicznych badaniach biograficznych – biografia edukacyjna*, [w:] R. Skrzyaniarz, E. Krzewska, W. Zgłobicka-Gierut, *Badanie biografii – źródła, metody, konteksty*, Wydawnictwo Episteme, Lublin, s. 17–31.
- Dubas E. (2015a), *Andragogiczne badania biografii – zakresy, trudności, etyka badacza (wybrane aspekty)*, [w:] E. Dubas, J. Stelmaszczyk (red.), *Biografie i uczenie się*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 32–47.
- Dubas E. (2015b), *Biograficzność w kontekście całościowego uczenia się*, [w:] E. Dubas, J. Stelmaszczyk, *Biografie i uczenie się*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 11–29.
- Jurgiel-Aleksander A. (2013), *Doświadczenie edukacyjne w perspektywie andragogicznej. Studium biograficzno-fenomenograficzne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Mead M. (2000), *Kultura i tożsamość. Studium dystansu międzypokoleniowego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Popielski K. (1994), *Neotypyczny wymiar osobowości*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin.
- Skibińska E. M. (2006), *Mikroświaty kobiet. Relacje autobiograficzne*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji, Radom.
- Wilber K. (2006), *Psychologia integralna*, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa.